

صندوق توسعه
صنایع دستی و فرش دستباف
واحیاء و بهره برداری
از اماکن تاریخی و فرهنگی

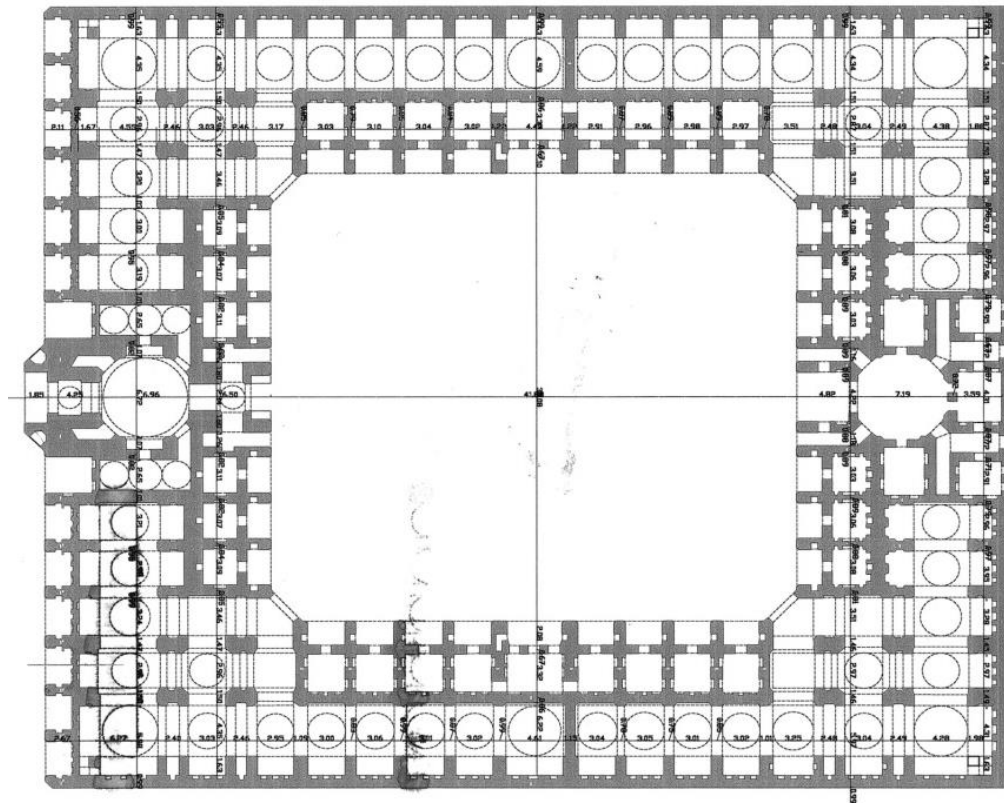
کاروانسرای مهر

استان
خراسان رضوی

تاریخ تنظیم:
خرداد ۱۴۰۲

مشخصات بنا

عرصه: حدود ۵۴۰۰ مترمربع

اعیان: حدود ۴۲۶۰ مترمربع

کاربری گذشته بنا: کاروانسرا

کاربری: فرهنگی، اقامتی، پذیرایی

توضیحات همجواری ها:

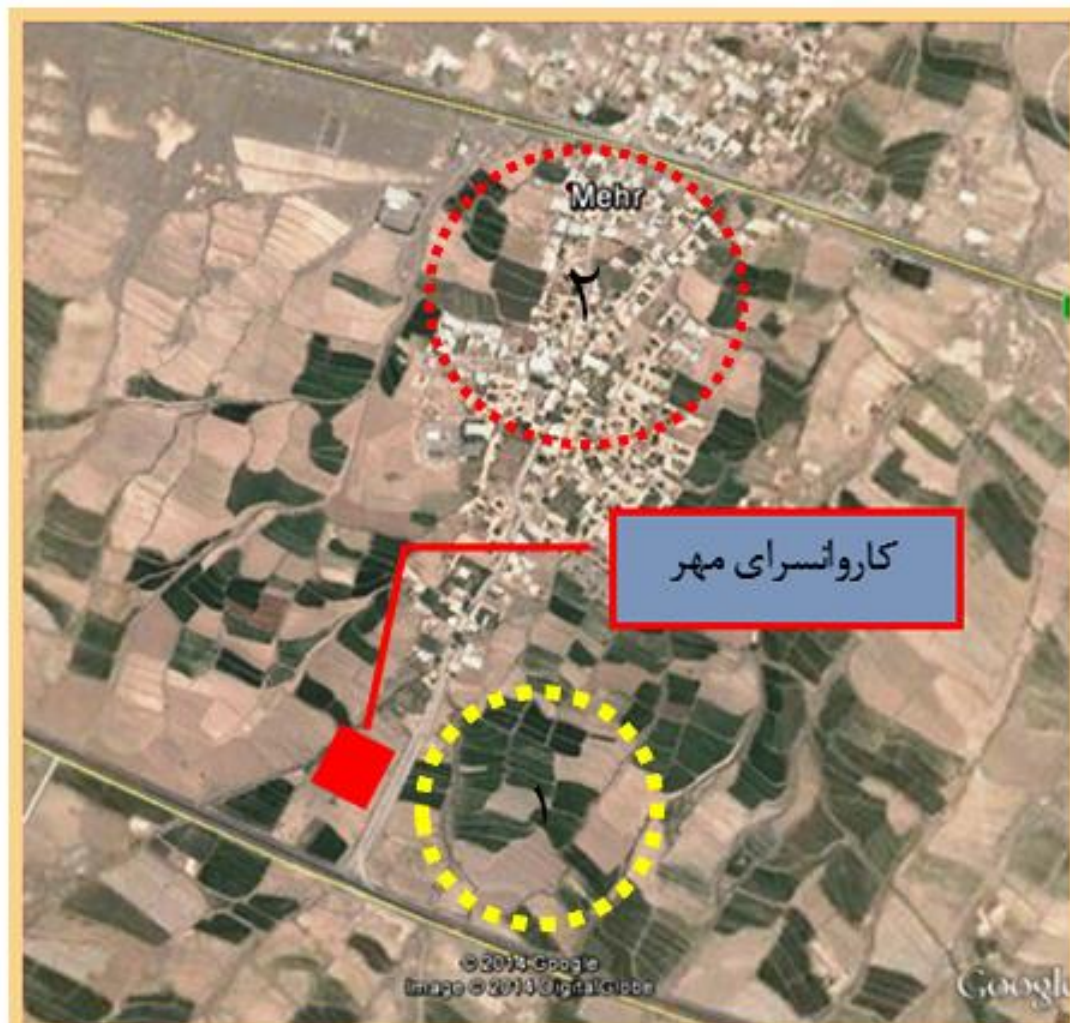
تاسیسات شهری: دارد

توضیحات هم جوارى ها: اماکن

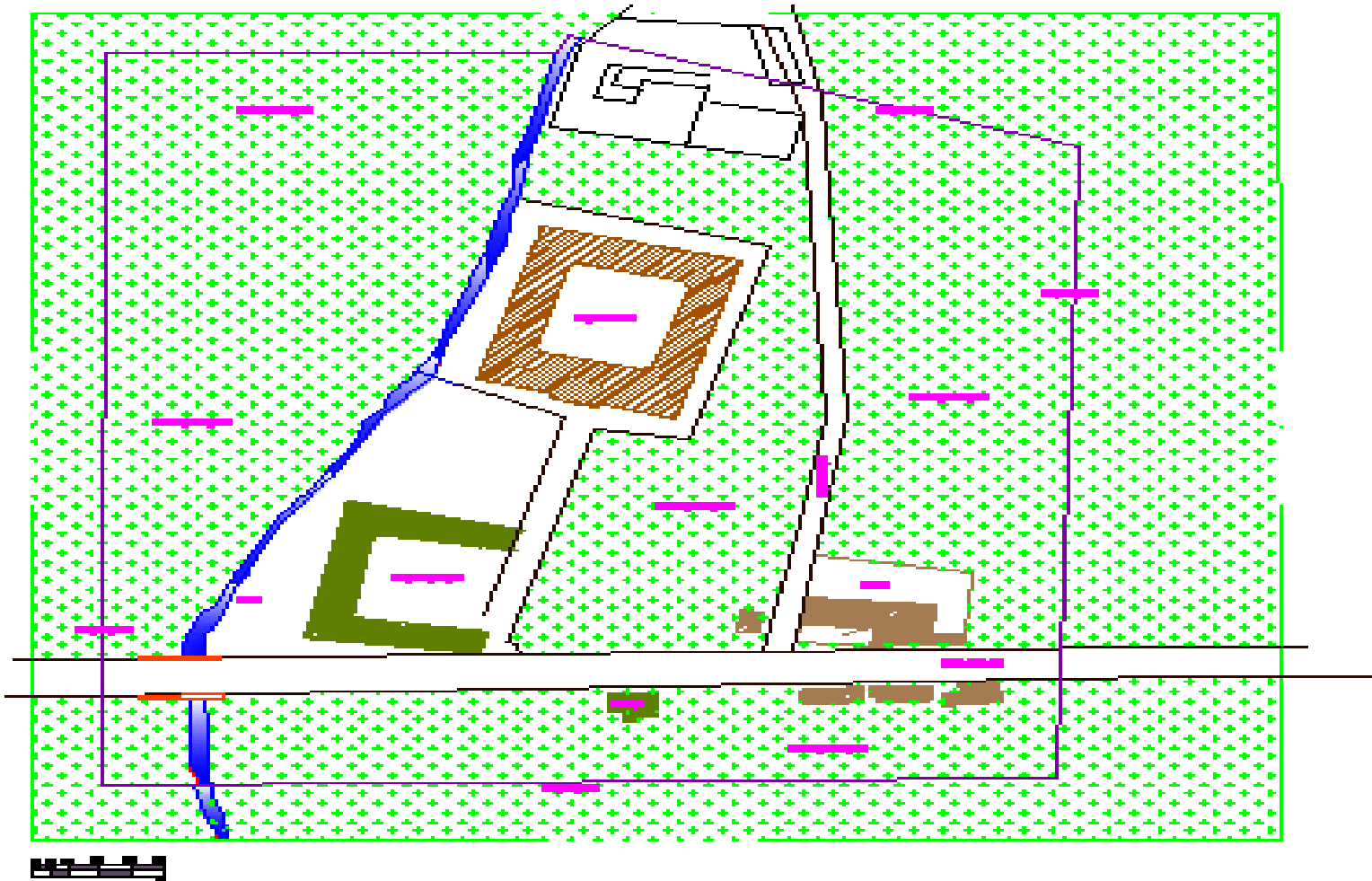
مسکونی - زمین های زراعی

زون ۱: زراعی

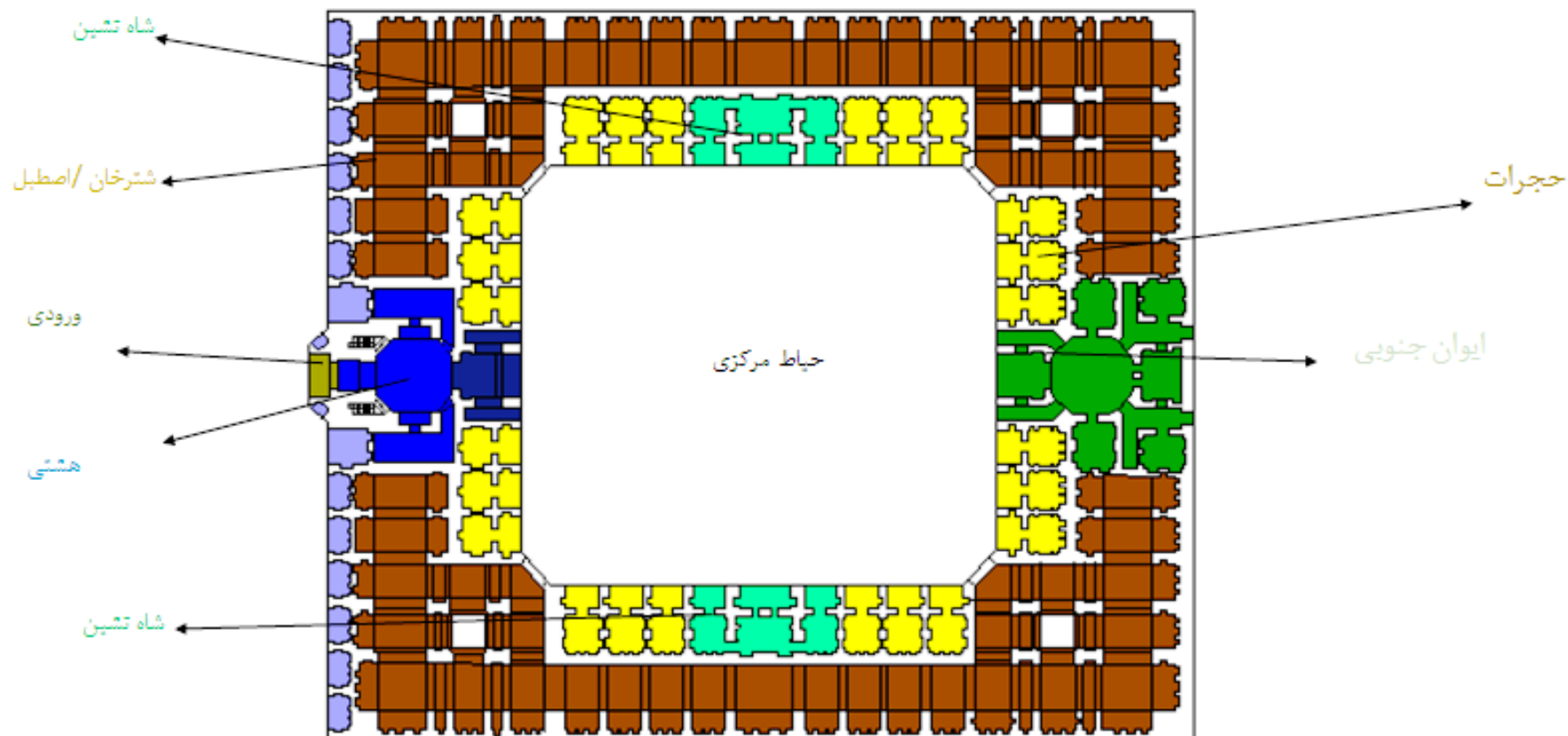
زون ۲: مسکونی

حریم درجه یک و موقعیت بنا نسبت به جاده

تحلیل بنا

مطالعات شناخت

کاروانسرای مهر در مسیر جاده ابریشم و محور سبزوار به شاهرود و ۵۰ کیلومتری غرب سبزوار قرار دارد که یکی از زیباترین کاروانسراهای بین راهی و متعلق به دوران قاجار است. این کاروانسرا به خاطر اهمیت و همین طور معماری خاص خود در لیست میراث فرهنگی و تاریخی ایران به ثبت رسیده است. پلان این کاروانسرا به صورت مستطیلی شکل و از نوع چهار ایوانی و به صورت حیاط مرکزی ساخته شده است و ۲۸ عدد اتاق آن در اطراف حیاط چیده شده اند. قسمت های مختلف این کاروانسرا شامل هشتی، حیاط مرکزی، اتاق ها، اصطبل های شرقی و غربی و یک محل شاه نشین می شود.

مطالعات معماری بنا

کاروانسرای مهر به شکل چهار ایوانی و مستطیل شکل است و تقریباً $۵۰/۷۸ \times ۵۰/۶۶$ متر طول و عرض دارد. تعداد ۲۸ اتاق در اطراف حیاط مرکزی آن که ۳۹×۴۳ متر است، ساخته شده که اندازه آنها $۵۵/۲ \times ۲۵/۳$ متر قرار دارد. روبروی دروازه ورودی شاه نشین زیبایی کاروانسرا است که از یک ایوان به طول و عرض $۴/۵۵ \times ۴$ متر و در عقب آن یک حیاط هشت ضلعی بسیار زیبا که اطراف آن را اتاق های متعدد مربع و مستطیل شکل به طور قرینه فرا گرفته، قرار دارد. این حیاط هشت ضلعی نیز قرینه دالان کاروانسرا است. ایوان های شرقی و غربی نسبتاً بزرگ و $۵۰/۲ \times ۵۰/۴$ متر طول و عرض دارد. در پشت ایوانها نیز اتاقهای متعدد به طول و عرض $۴۵/۴ \times ۲۵/۳$ متر دیده می شود. دارای دو اصطبل سراسری است که از چهار گوشه حیاط دارای چهار در ورودی و خروجی است. در زیر ایوان شمالی کاروانسرا یک آب انبار قرار دارد که بوسیله هشت ردیف به پای شیر منتهی می شود. این آب انبار دارای یک قوس جناغی و راهروی است که دارای جناغی می باشند. روی این آب انبار یک ایوان رفیع مقابل ایوان جنوبی ورودی کاروانسرا قرار گرفته است. این ایوان دارای قوسهای جناغی در جلو و عقب سقف خود می باشد. در دیوارهای دو طرف ایوان دو طاق نمای کوچک در هر دیوار قرار گرفته اند.

تزئینات بنا

با توجه به جنبه زیبایی شناسی می توان گفت این نوع کاروانسرا ها به جهت موقعیت مکانی (خارج از شهر) بعضاً فاقد تزئینات زیاد هستند و اصولاً نیازی نبود که بنای بیرونی شامل پرتزئین و مفصل باشد اما با توجه به این که سر در بنا به جهت معرفی نیاز به خود نمایی بیشتری داشته این نیاز احساس شده که از طریق تعبیه یکسری از عناصر تکرار شونده (همان حجره ها) به دو هدف برسند که یکی طی شدن سلسله مراتب و تأکید بر سر در ورودی و دادن یک حس و درک فضایی داخل بنا به مسافرانی که قصد ورود به بنا را داشتند و دیگری جنبه ی کاربردی داشته زیرا که وقتی کثرت کاروانیان بیش از ظرفیت کاروانسرا بوده و یا کاروانیان دیرتر به کاروانسرا میرسیدند در این حجره ها استراحت و شب را به صبح می رساندند. تزئینات بنا شامل آجری کاری با نقوش مختلف است.

از دیگر عناصر تشکیل دهنده کاروانسرای مهر می توان به موارد
ذیل اشاره کرد:

حیاط مرکزی

ایوانچه ها و حجرات

اصطبل

ایوان

ایوان جنوبی

ایوان شمالی (شاه نشین)

ایوان شرقی

